
Virchows skrivebord

FORSIDEBILDET

Rudolf Virchow – maleri på utstillingen. Begge foto Øivind Larsen 2002

For mange år siden så jeg på en vegg i det gamle patologiinstituttet ved Charité-sykehuset i Øst-Berlin et gulnet fotografi som jeg la merke til – det var tatt i 1899 og viste skrivebordet til tysk medisins store sønn, patologen, samfunnsrefseren, politiker, historiker, samler, antropolog m.m. Rudolf Ludwig Carl Virchow (1821 – 1902). Nå, i november 2002, så jeg bildet igjen. Det var på samme sted. Men den tidligere så medtatte instituttbygningen like ved Berlinmuren er blitt omgjort til et lekkert medisinhistorisk museum, og der hang bildet.

Høsten 2002 har det vært arrangert en Virchow-utstilling (1) i museet i anledning av hundreårsjubileet for hans død – og utstillingen ble så populær at den måtte forlenges med fem uker.

Hva var det så med Virchow?

For medisinerer vil han være mest kjent som den som i 1850-årene innførte *cellulærpatologien* som et grunnprinsipp for medisinsk forståelse: Kroppen er sammensatt av i og for seg likeverdige celler, og det er dem vi må studere for å forklare prosessene som foregår i sunnhet og sykdom.

Arkitekter og byplanleggere vil imidlertid huske hans engasjement for utbygging av slaktehus, salgshaller for matvarer, kloakksystem, sykehus og andre offentlige tiltak til folkehelsens beste.

For historikere vil Virchow sannsynligvis være mest kjent som aktiv deltaker under urolighetene i Berlin i 1848 og for hans sosialpolitiske kontroverser med selveste jernkansleren Otto von Bismarck (1815 – 98). Sosialhistorikere vil også huske tidsskriftet *Die medicinische Reform* (1848 – 49) og Virchows påpeking av den nære sammenhengen mellom medisin og politikk (2).

Antropologer og etnologer vil regne ham som en av sine, mens patologene fortsatt har glede av hans enorme preparatsamlinger, i det minste den delen av dem som ikke ble ødelagt under bombeangrepene under den annen verdenskrig.

Skrivebordet ser håpløst rotete ut ved første blick. Men det kan ikke ha vært rotete for Virchow. Han hadde åpenbart evnen til å ha mange forskjellige tanker i hodet samtidig – og å holde orden på papirbunker som tilhørte hver av disse tankene. En anekdote er at Virchow hadde en katt som han var så glad i på kontoret. Den hadde bjelle om halsen så den ikke skulle bli borte under papirhaugene.

Virchow var farlig i sin allsidighet. Hans celleteori, med vektleggingen av betydningen av hver enkelt lille celle i kroppen, kunne tolkes som svært radikal i samfunnsmessig sammenheng. Cellulærpatologien var ikke bare medisinsk viktig, den ble tillagt å inneholde politisk sprengstoff. Hans minne ble latterliggjort i Hitler-tiden, dømt nord og ned i Stalin-perioden, men likevel pusset opp igjen av politiske grunner som en del av kulturarven i DDR. Nå er Virchow-interessen på en absolutt topp, blant annet bekreftet gjennom utgivelsen av en omfattende biografi (2).

De mange besøkende på utstillingen beundrer Virchows store faglige bredde og påvirkningskraft. Han tilhørte sin tid. Men kanskje kommer det en tid igjen for leger med mange forskjellige bunker på skrivebordet? En tid da effektivt folkehelsearbeid trenger entusiaster med det store overblikket – skomakere som ikke forblir ved sin lest.

ØivindLarsen

LITTERATUR

1. Zwischen Charité und Reichstag. Rudolf Virchow – Mediziner, Sammler, Politiker. Berlin: Berliner Medizinhistorisches Museum der Charité, 2002.
2. Andree C. Rudolf Virchow – Leben und Ethos eines grossen Arztes. München: Langen Müller, 2002.

Publisert: 20. november 2002. Tidsskr Nor Legeforen.

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 13. juli 2026.